

Здатність мислити непересічно робить людину винахідливою, успішною, щасливою. У сучасному інформаційному суспільстві затребувана самостійна креативна особистість, що володіє системними знаннями і здатна застосовувати ці знання у практичній діяльності кожного разу в нових умовах.

Креативність – це здатність народжувати надзвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко розв’язувати проблемні ситуації. У широкому розумінні – синонім слова «творчість» або здатність до творчості.

Найефективніший шлях розвитку креативної особистості – залучення всіх школярів до продуктивної творчої діяльності, бо розвинути здібності – значить озброїти дитину способом діяльності, дати їй до рук ключ, принцип виконання роботи, створити умови для виконання й розквіту її обдарованості..

Поставити учня в центр уроку допомагають сучасні технології.

Серед творчо-розвивальних технологій, які я використовую, можна назвати:

- інтерактивна технологія;
- ігрова технологія;
- проектна технологія;
- технологія проблемного навчання
- інформаційно-комунікаційна технологія;
- технологія розвитку критичного мислення.

Як правило, вчителю зарубіжної літератури відводиться особлива роль у створенні морального мікроклімату класу і школи. Хто, як не вчитель літератури, може і повинен прищепити дітям смак – і художній, і літературний; навчити їх помічати красу в усьому, що нас оточує.

У творчості здійснюються самовираження, саморозкриття особистості учня. У школі діти повинні навчитись спостерігати життя, знаходити підтвердження своїм думкам і мріям, а також вмінню цікаво розповідати. Тож одним із пріоритетних напрямів діяльності вчителя є розвиток креативного мислення учнів.

Творчість протистоїть шаблонам, банальності, вводить учня в стан створення нового і прекрасного, в атмосферу вічного пошуку. Творчий продукт відрізняється новизною, оригінальністю та унікальністю.

Творчість – це завжди процес індивідуальний, але виокремлюють характеристики творчого мислення (за Дж. Гілфордом):

швидкість думки – кількість ідей, що виникають в одиницю часу;

гнучкість думки – здатність переключатися з однієї ідеї на іншу;

оригінальність – здатність виробляти ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих поглядів;

допитливість – чутливість до проблем у навколишньому світі;

фантастичність – повна відірваність відповіді від реальності за наявності логічного зв'язку між стимулом і реакцією;

здатність вирішувати проблеми, тобто здатність до аналізу і синтезу;

здатність удосконалити об'єкт, додаючи деталі, тощо.

Учитель – творець, який гармонійно поєднує ремесло і творчість: нестандартність роботи, артистизм, поетичність мови, талант у спілкуванні з дітьми.

Уроки літератури покликані виховувати творчістю.

Вивчаючи літературу як мистецтва слова, необхідно розвивати в дітях комплекс здібностей всебічного сприйняття творів, талант читача, глядача, слухача, талант співучасті у творчості. Завдання вчителя літератури - навчити дітей самостійно думати, розмірковувати про все, що відбувається навколо, і вміти говорити про це, ділитися своїми набутими знаннями.

Дослідження тексту, художніх деталей, спроба проникнути в художню майстерню письменника або поета – все це предмет творчої роботи на уроці літератури.

Креативне мислення допомагає учням яскравіше уявити літературний текст, висловити свою думку і спробувати розібратися в проблемах твору, що, в свою чергу, дасть відповіді на життєві питання. Саме по собі *слово учня* – це емоційний, духовний відгук, справжній акт творчості.

Формування креативної особистості засобами художньої літератури насамперед передбачає:

- систематичне розв'язання на уроці та в позаурочний час різноманітних творчих завдань;
- урахування вікових особливостей учнів;
- залучення до роботи на уроці всіх учнів;
- відштовхування в постановці творчих проблем від тексту;
- проблемний підхід до вивчення творів.

Розвиток творчого мислення потребує системи методів, прийомів, видів діяльності учнів, що відповідають природі літератури як виду мистецтва:

1. Літературно-творчі завдання (самостійне створення текстів у різних жанрах художньої літератури).

Вірш (сонет, хайку, танка, рубаї тощо), казка, байка, етюд, твір-есе.

Подорожні нотатки (під час екскурсій, відвідування театру тощо).

Складання. Скласти словник, кросворд, гру, вікторину, сценарій спектаклю, своє завдання для інших учнів, збірник своїх завдань.

Виготовлення. Виготовити макет до твору, газети, журналу, буклета, відеофільму.

Історичний коментар. У процесі читання і вивчення творів літератури XIX століття учні зустрічають велику кількість слів, що позначають явища епохи. Можна запропонувати скласти «Короткий довідник для любителів балів» або «Путівник для театралів».

2. Творчі роботи.

Щоденник (сторінка з щоденника) літературного героя.

Лист від імені літературного героя (дотримуючись особливостей мови, інтонації, стилю).

Лист літературному герою.

Уявна зустріч з літературним героєм і розмова з ним.

Опис пам'ятника літературному герою.

Письмове *словесне малювання* (наприклад, «Портрет Маленького принца»; «Дороги Іспанії» - за романом Сервантеса «Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі»).

Словесний опис *герба героя* (наприклад, герба Робін Гуда, Іллі Муромця, Айвенго).

Промова на захист або обвинувачення героя (наприклад, Родіона Раскольников та Соні Мармеладової з роману Ф.М. Достоевського «Злочин і кара»).

Домислювання *подальшої долі* героїв («Як склалася подальша доля Полліанни - героїні однойменної повісті Е. Портер?»).

3. Завдання, що розвивають творчого інтерпретатора літературних творів.

Зіткнення *різних точок зору* при тлумаченні тексту.

Підбір графічного або музичного *символу* до образу героя.

Відгук про театральну виставу, екранізацію вивченого твору.

Рецензія на твір сучасної зарубіжної літератури.

Стаття літературно-критичного характеру (наприклад, «Класична і масова література»).

Передмова або *післямова* до книги. *Реклама* твору

Складання *анотації* до твору.

Розмірковування, як *вплинула епоха* на творчість письменника.

Зіставлення *ілюстрацій* до тексту і визначення *різних трактувань* художниками літературного твору.

Зіставлення *творів різних епох* у вирішенні однієї і тієї ж проблеми (влада грошей, кохання, справжній героїзм тощо).

«*Діалог з критиком*». (Приклад завдання: Д.С. Наливайко, характеризуючи образ Дон Кіхота, говорив: «Якщо в бій за мрію вступає кволий старий, у той час як дужі здоровані боягузливо тиснуться по кутках, хіба це не печально, не трагічно?» Чи згодні ви з думкою критика? Спростуйте або підтвердьте її.)

«*Pgo i contga*». Клас об'єднується в дві підгрупи: одній доручається захист, іншій - опонування при обговоренні певної тези (наприклад: «Ефективність цензури

художніх творів»). Через якийсь час підгрупи міняються ролями: опонент стає захисником і навпаки.

4. Завдання, що розвивають творчого читача.

Виразне читання.

Творчий переказ твору зі зміною особи оповідача..

Ілюстрування художнього твору (малюнкове, графічне, ліплення).

«Текст-твір». Учням пропонується текст за художнім твором з пропущеними ключовими деталями, які необхідно відновити. Приклад завдання: Роман «Злочин і кара» – особливого жанру. Це роман ... , оскільки у кожного головного героя є своя ідея. У Раскольнікова – ... про право «сильної особистості»; у Соні – ... смирення і покірності; у Лужина – ... егоїстична – «... »; у Свидригайлова – ідея ... Роман ще й психологічний, тому що... (продовжити). Втілюючи свою ідею на практиці, Раскольніков здійснює вбивство (кого?). Заволодівши її грошима, він хоче (чого?)

Метод «Переплутані історії» – один із способів перевірки знань учнів біографії письменника або перевірки змісту прочитаного твору

Зіставлення реальної основи з сюжетом твору, героїв з прототипами.

З якими літературними персонажами у вас *асоціюється* сміливість/боягузтво, добро/зло?

Знайти *формулу (афоризм)*, що визначає внутрішній світ героя твору.

Аналіз учинків героїв у зіставленні з «*А як би я?*» - формування умінь передати стан героїв через слово, жест, позу, міміку, інтонацію.

«Візитна картка героя». Походження. Виховання. Освіта. Спосіб життя героя. Випробування любов'ю. Дружба. Духовне переродження.

Які якості ви б хотіли *змінити* у головного героя твору?

5. Завдання на розвиток уяви і фантазії.

Уявіть звуки, запахи, смак, про які йдеться в поезіях.

Після прослуховування невеликого *музичного твору* (наприклад, Дж. Гершвін «Рапсодія в стилі блюз») описати образи і картини, що виникають в уяві. Які літературні асоціації викликає ця музика?

Перевтілення. Від імені того чи іншого героя твору розказати про власне життя, думки, переживання...

«Живі фантазії». Додання об'єктам неживої природи (повітряна кулька, хмара, шкільний щоденник) здібностей і якостей живих істот, а саме: здатності рухатися, думати, відчувати, дихати, рости, радіти, жартувати, посміхатися.

«Збоку видно краще». Приклад. Розкажіть про життя Попелюшки за однойменною казкою Ш.Перро від імені ластівки, яка звила гніздо на стриху, мишки, яка живе на кухні, квітів, які ростуть на подвір'ї будинку, дзеркала, яке стоїть у вітальні.

Літературна «хмаринка». Завдяки візуальному зображенню, що нагадує хмарину слів, учні повинні впізнати героя, епоху, назву твору.

Придумати розповідь або літературний етюд *за світлиною*.

Придумати продовження твору за умови, що *герої не загинули* (олов'яний солдатик не розплавився, Онегін не вбив Ленського).

Проілюструвати *алегорією* такі думки: не можна дати тому, хто не хоче прийняти; виконання владних функцій формує характер; неможливо правильно спостерігати не сумніваючись; не слід плутати засоби й цілі.

«Що станеться, коли ...?» Спосіб порушити стереотип спостереження світу, який полягає у впровадженні чогось суттєво нового в розвитку подій твору.

«Не тут і не тепер». «Переміщення» літературних героїв в інші часові рамки та обставини. Ця нова точка зору дає шанс вникнути у найважливіше, схопити суть аналізованих явищ (наприклад, «Тринадцятий подвиг Геракла в наш час», «Зустріч товстого і тонкого в наші дні»).

«Реконструкція». Спроекувати кілька різних сценаріїв можливого перебігу події. Робота, яку виконує група, нагадує працю письменника, що окреслив головних персонажів, змалював початок і кінець подій, а потім шукає найкращий варіант заповнення заданої схеми твору.

«Закінчити повість». Вчитель окреслює портрет головного героя повісті та його оточення, після чого ставить героя у несподівану або складну ситуацію. Учні по черзі намагаються розплутати цю ситуацію, змальовують нові труднощі, що

спіткають героя повісті. Останній оповідач повинен закінчити повість «хеппі ендом».

При оцінюванні творчих завдань і робіт необхідні терпіння («швидких» результатів практично не буває), доброзичливість, делікатність, рівноправність (неприпустимо ділити дітей на талановитих та «інших»).

За умов систематичного використання творчих завдань учні будуть відчувати задоволення від пошуку істини, радість відкриттів, повноту буття.

Подібні завдання допомагають розкрити творчий потенціал учня, пробудити в ньому індивідуальність, розвинути уяву, формують потребу в самовираженні, співпереживанні, уміння пов'язувати знання з різних галузей, розмірковувати над відомими фактами і явищами. Таким чином створюються умови для розкриття всіх інтелектуальних і духовних можливостей дітей.

Не можна обмежуватися тільки розвитком окремих творчих здібностей, слід формувати креативну особистість у всій цілісності. У процесі виконання творчих видів робіт особистість створює і саму себе.

А.З. Рахімов з огляду на це твердження розглядає структурні компоненти творчого потенціалу особистості учня:

- власне **самотворення**, що передбачає зміну особистістю своєї пізнавальної активності в навчальному процесі;
- **самопізнання** учня виникає в процесі навчальної праці, коли він співвідносить свої цілі і завдання з навчальним матеріалом і враховує власні можливості. Змінюючи матеріал, вдосконалюючи предметну діяльність, учень змінюється і сам, стає здатним ставити і вирішувати ще складніші завдання;
- **саморозвиток**, що припускає озброєння учнів прийомами самопізнання своїх можливостей;
- **самоспоглядання** – готовність особистості ставитися до самої себе з позицій високої вимогливості і самокритичності;
- **самопорівняння** – з метою збільшити об'єктивність суджень про рівень сформованості у себе різних якостей;

- **самоаналіз**, коли учень подумки розподіляє свою пізнавальну діяльність на складові; це також співвіднесення своїх дій з діями товаришів; вибір оптимальної послідовності дій;

- **самооцінка**, що виконує регулюючу функцію і сприяє формуванню повноцінної особистості у навчальній та науковій діяльності. Відсутність самооцінки служить ознакою нерозвиненості, інфантильності особистості;

- **самоконтроль** – здатність учня самостійно і творчо регулювати свої навчальні та поведінкові дії. Механізм самоконтролю охоплює формулювання і усвідомлення навчальних дій, емоційно-мотиваційної сфери.

Особливість уроків світової літератури - створення умов для формування системи цінностей, які складають основу становлення духовності особистості.

Творчий, закоханий у свій предмет педагог перед проведенням кожного чергового уроку обмірковує, як його побудувати, в якій спосіб залучити учнів до активної творчої роботи. Прекрасна епоха, чудовий сюжет, улюблений літературний герой ... Але яку обрати форму, щоб усі складові поєднати в єдине гармонійне «тіло» уроку?

За останнє десятиліття у практиці вчителів зарубіжної літератури народилось багато творчих форм уроку: уроки з розшифрування таємного сенсу, урок-одкровення, поетично-музично-художній вернісаж, урок - поетична дуель, урок-пошук, урок-подорож, урок - сходження до нового смислу, урок творчості, «захист творчого проекту».

Уроками розвитку креативного мислення учнів також є: урок-концерт, урок-композиція, урок-монтаж, урок-новела, урок-казка, урок-парадокс, урок-спогад, урок-панорама ідей, урок несподіваних відкриттів.

Для створення креативної атмосфери на уроці також необхідні свобода і відчуття впевненості в тому, що творчі прояви будуть помічені, прийняті і правильно оцінені. Треба і самих учнів вчити любити те, що вони роблять на уроках, ставитися до цього шанобливо і відповідально. Предмет літератури стане ближчим до життя і допоможе сформувати сталі вміння в пошуку багатьох рішень в різних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Богосвятська А.І. Сучасні педагогічні технології у практиці вчителя світової літератури // Зарубіжна література. – 2013. – № 1. – с. 4.
2. Вишнякова Е., Зачесова Е. Креативное письмо. Что це такое? //Учительская газета. – 2006. – 25 июля (№30). – с.6
3. Макаренко Н.М. Психологічні чинники розвитку креативного мислення майбутніх практичних психологів - (Укр. мова.). Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К. , 2008. — 20 с.
4. Педагогіка вищої школи. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://pidruchniki.com/10470406/pedagogika/innovatsiyni_tehnologiyi_metodi_navchannya
5. Ревнивцева О.В. Інноваційна парадигма сучасного уроку світової літератури. // Науково-методичний супровід функціонування інформаційно-освітнього простору регіону на засадах інноваційного розвитку. Науково-методичний вісник № 50. Кіровоград: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2014. – 367 с.
6. К. Роджерс. «Свобода учитися», 2010. –120 с.
7. Сухомлинський В.О. «Сто порад учителю». – К.: Рад.шк., 1961 р.
8. Фромм Е. Революція надії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія: Навч. посібник // Упоряд. В. Лях.— К.: Либідь, 1996.— с. 135–192